

ALTINYAYLA YÖRESİNDE ZİYARET FENOMENİ İLE İLGİLİ İNANÇ VE UYGULAMALAR

Hasan COŞKUN*

Özet

Anadolu'nun hemen hemen bütün il, ilçe ve köylerinde yatır ve ziyaret inancı çok güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Her köyde Eski Türk inançlarından kaynaklanan Yer-Su kültürüne bağlı sekiz-on âdet kutsal kaya, ağaç ya da su mekânı mevcuttur. Özellikle de "çaputluçalı" olarak bilinen dilek tutularak çaput veya bir bez parçası bağlanan çok sayıda çalı ya da ağaç vardır. Örneğin Serinyayla köyünün girişinde sağda bulunan her tarafı dilek tutularak bağlanmış çaput parçalarıyla dolu olan alıç ağacı da bunlardan biridir. Altınyayla ilçesinde ve çevresinde adak yeri olarak ziyaret edilen birçok kutsal mekân vardır. Altınyayla'nın merkezinde Coruğun Ocağı, çevre köylerde de Kusûrî(Gusuri) Baba, Arap Dede, Küpeli Dede, Tahyurt köyünde Alacahanlı Said Efendi, Kürtçüyurtlu Hacı Mehmed Efendi gibi evliya inancına bağlı yatırırlar bulunmaktadır. Altınyayla'nın güney doğusunu çevreleyen Kara Tonus Dağında, dağ kültürüne bağlı, Kara Tonus yatırını, taş kültürüne bağlı Topakkaya yatırını bulunmaktadır. Özellikle "veli kültürüne bağlı" evliya, ermiş, hak dostu, pir, veli, şeyh, mürşit, molla, baba, dede kabir ve türbesi son derece yaygın olduğu gözlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Altınyayla, inanç, fenomen.

THE BELIEFS AND PRACTISES RELATED TO PHENOMENON OF VISIT IN TOWN OF ALTINYAYLA

Abstract

Entombed Saint and visiting belief continue its existence strongly in

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, hasan.hcoskun@gop.edu.tr

almost all provinces, districts and villages of Anatolia. There are eight-ten pcs of holy rock, tree or water place connected with Ground-Water culture result from Ancient Turkish beliefs in every village. There are many brierpatch and trees especially known as “çaputluçalı (brierpatch with cloth)” that a cloth or rag are tied on it by wishing. Thorn apple tree situated in left side of the entrance of Serinyayla village, is one them which is full with cloth pieces tied by wishing. There are many places being visited as a votive place in district and circle of Altınyayla. There are entombed saints connected with saint belief such as Coruğun Ocağı in center of Altınyayla, and Kusûrî (Gusuri) Baba, Arap Dede, Kûpeli Dede in nearby villages, Alacahanlı Said Efendi and Kûrtçüyurtlu Hacı Mehmed Efendi in Tahyurt village. In Karatonus mountain surrounding the southeast of Altınyayla, there is Kara Tonus entombed saint connected with mountain culture and Topakkaya entombed saint connected with stone culture. It is observed that grave and mausoleum especially of saint, holy person, God-friendly, patriarch, veli, sheik, mentor, mullah, father and grandad connected with “veli culture” are extremely common.

Key Words: Altınyayla, belief, phenomenon.

GİRİŐ

Kûltürümüzde, gerek hayattayken gerekse öldükten sonra keramet gösterdiğine inanılan ve haklarında menkıbeler üretilen insanların yaptıkları, kutsallık atfedilen mezarlara türbe adı verilmektedir. Türbelere psiko-sosyolojik anlam kazandıran kavram “kutsallık”tır. İnsanların bir mekâna kutsallık atfetmesi ve bunun gereğı olan inanç ve ritüelleri üretmesi sosyolojik olarak önemlidir. Ziyaret yerlerine cazibe gücünü sağlayan şey, onlarda bulunduğuna inanılan kutsiyet düşüncesi olduğuna göre yapısal bakımdan ziyaret fenomeni, “kutsalın bir tezahür ve yaşanış biçimi” şeklinde tanımlanabilir.¹

Birini veya bir yeri görmeye gitmek anlamında Türkçe’imizdeki ziyaret sözcüğü Arapça ziyaret kelimesinden gelmekte olup; yine Arapça’da aynı kökten zevr sözcüğü hem ziyaret etmek, hem de ziyaret eden manalarına gelmektedir.² Bu anlamdaki ziyaretin, yine Türkçe’imizde oldukça yaygın bir kullanıma sahip bulunan adak ile yakın ilişkisinin bulunduğuna işaret edelim. Adak yerleri,

¹ Abdullah Özbolat, “Kutsallaştırma sürecine Tipolojik Bir Yaklaşım: Ziyaret fenomeni Örneğı” Kûltür ve Din, (Der: M. Ali Kirman ve A. Özbolat), Adana, 2014, s.247.

² Ünver Günay ve Heyet, Kayseri ve çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kayseri, 1996, s. 10.

çeşitli dileklerin gerçekleşmesi için gidilen kutsal mekânlardır. Kutsal mekânlar yatır mezarları veya türbeler olduğu gibi Yer-Su inancına bağlı kutsal alanlarda olabilir. Kutsal su gözeleri, kutsal dağlar, ağaçlar, kayalar, taş yığınları, çalı toplulukları.....biri kutsal alandır. Bunlar yüzlerce yıllık bir inancın, eski Türk inançlarının zamanımızdaki kalıntılarıdır.³ Eski Türkler tabiatla bir takım güçlerin varlığına inanıyorlardı. Dağ, tepe, su, ağaç, orman vb. Bunlar aynı zamanda birer ruh idiler. Tapınaklarının civarlarına kayın ağaçları ve tepesi bay Ülgenin(Göksel Tanrı) oturduğu yere değen, çam ağaçları dikerlerdi.⁴

Ziyaret fenomeni yaşadığımız köy, kasaba veya şehir tüm mekanlarda kendine yer bulmuş ve toplumlar yaşadıkları sosyo-kültürel çevrenin şartları ne olursa olsun kendi dini sosyal gerçekliklerine uygun kutsal mekanlar yeni kutsallıklar inşa etmişlerdir. Bu bazı yörelerde dallarına dilek çaputları bağlanan asırlık bir kuru çınar ağacı, bazı yerlerde üst üste düzensiz şekilde zamanla birikmiş Anadolu'da "düşek" adı verilen taş yığını, kimi kasabalarda eski bir tekke ya da dergâh kalıntısı, bazı dağ başlarında sessiz sedasız, ıssız bir kaya kovuğu ya da halk arasında velî, evliya, eren, seyyid, zahit, derviş, şeyh, mürşit, pir, dede, baba, molla olarak bilinen tarihi şahsiyetlerin medfun buldukları yatır, türbe olarak tezahür edebilir.

A- ALTINYAYLA'NIN TARİHİ GELİŞİMİ VE İNANÇ COĞRAFYASI

Eski adı Tonus, olarak anılan Altınyayla İlçesi'nin, tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Anadolu'da medeniyetler kuran Mezopotamya-Hitit-Roma ile Bizans İmparatorluğu'na beşiklik ettiği biliniyor. Taşlıhöyük köyünün üzerinde bulunduğu höyük, Eski Tunç Çağı ve Ortaçağ dönemlerine ait bir yerleşim yeridir.⁵ Anadolu'da büyük bir medeniyet kuran Hitit'lerin, Hattuşaş'tan sonra en önemli ve kutsal şehirlerinden olan "Sarissa" Altınyayla'nın Başören köyünde bulunmaktadır.⁶ Kuşaklı(Sarissa) Tepesi'nde Alman uzmanların denetiminde yapılan arkeolojik kazı çalışmasında Hitit dönemine(Geç Tunç çağına ait Sarissa Şehri) ait tarihi buluntularda bunu doğrulamaktadır. Bu kazı çalışmalarında Hitit dönemine ait surlarla çevrili bir saray, ona Tanrı heykellerinin yikanıp

³ Kutlu Özen, *Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri*, Sivas, 1996, s.22.

⁴ İbrahim Kafesoğlu, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul, 1983, s.289.

⁵ A. Tuba Ökse, "Sivas'ta Arkeolojik Araştırmaların Tarihçesi", *Revak Dergisi*, 1993, s.25.

⁶ Osman Çelik, "Sarissa" *Sultanşehir Dergisi*, Sivas, 2008, sayı:7, s. 63; Hasan Coşkun, "Altınyayla'daki Tarihi Eserler", *Revak*, Sivas, 2002, s.125-126.

giydirildiği 210 metrekare genişliğinde bir tapınak ve kutsal kabul edilen bir gölet kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bulunan tabletlerde, “Sarissa”nın Fırtına Tanrısı’ndan çokça bahsedilmektedir. Yapılan kazılarda şimdiye dek büyük bir tapınağa, bir mektuba, çömlekten yapılmış ‘İkiz Boğa Rhyton’ heykeline ve çeşitli tabletlere ulaşılmıştır.

Tarihte ilk antlaşma olarak bilinen ve dönemin iki süper gücü olan Mısırlılar ile Hititler arasında vuku bulan “Kadeş Antlaşma”sında, şahit tutulan Fırtına Tanrısı’nın Sarissa’nın tanrısı olduğu ortaya çıkmıştır.⁷ Sarissa şehri sadece Sivas tarihi açısından değil dünya tarihi açısından da son derece önemli bir yerdir. Zaman zaman Almanya, Fransa, Japonya, vb. ülkelerden heyetler tarafından ziyaret edilmektedir. Altınyayla’nın güneyinde bulunan “Kara Tonus” dağları yamacındaki bir höyük, aslında bu bölgenin çok eski zamanlardan itibaren bir yerleşim merkezi olduğunu kanıtlamaktadır. Höyük yüzey buluntuları içerisinde Eski Tunç Çağı seramiğinin bulunması, bu çevrede M.Ö.3000–2500 yıllarından itibaren insanların burada yaşıadığını ve köy kurduğunu kesinleştirmektedir. MÖ. 550 yıllarında Perslerin hâkimiyetine girdiği rivayet edilmektedir. Hitit hâkimiyetinin M.Ö. 1200 yıllarında Balkanlar üzerinden gelen Frigyalılar, tarafından ortadan kaldırılması ile Tonus, Frigyalıların hâkimiyetine girmiştir. Frigya’nın yıkılması üzerine bu devletin yerine kurulan Lidyalılar devrinde, devrin kudretli komutanı Giges, Mezopotamya ve İnan ticaretini Ege Denizine bağlayabilmek için yaptırdığı meşhur Kral Yolu’nun Tonus’un/Altınyayla güneyinden geçtiği gezilip incelendiğinde görülen kalıntılardan anlaşılmaktadır. Kral Yolu Sivas-Tonus-Malatya-Harpüt-Suda yörelerinden geçmektedir.⁸

Altınyayla’da Sarissa şehri ve Kral Yolu’ndan başka önemli tarihi eserler de vardır. Kanaatimizce en önemli eser Merkez Camii’dir. ⁹ Merkez Camii, içine ilk giren insanı orijinal boyama sistemi ve tezyinatı ile adeta büyülemektedir. Halk arasında Büyük Cami olarak bilinir. 1895 yılında bugünkü şekliyle onarılan camiinin içerisinde namaz kılan insanlardan kendilerini asırlar öncesinin manevî ikliminde hissettiklerini duymuştum. Ben de oraya her gittiğimde aynı duyguların ruhumu içten içe kapladığını hissederim.

Altınyayla Sivas’ın tarihî ve kültürel dokusu en otantik ve zengin

⁷ Andreas Müller-Karpe, Kuşaklı 1998 Yılı 6. Kazı Çalışmaları Hakkında Ön Rapor, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 2000, s.309–312.

⁸ Hikmet Denizli, *Sivas Tarihi ve Anıtları*, Sivas, Tarihsiz, s.219.

⁹ Bkz. Hasan Coşkun, “Altınyayla Merkez Camii”, *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı:7, s. 55.

ilçelerinden birisidir. Sivas'a uzaklığı 80 km, yüzölçümü 650 kilometrekaredir. İlçenin rakımı ise 1416 metredir. Altınyayla'nın kuzeybatısında Şarkışla, Kuzeydoğusunda Ulaş ve Sivas, güneydoğusunda Kangal, güneybatısında Pınarbaşı (Kayseri) ile çevrili bulunmaktadır. Altınyayla, Osmanlılar döneminde "Kara Tonus Nahiyesi" olarak Yeni-İl kazasının önemli idari yapılanmalarından birisiydi. Tarihî kaynaklarımızda Tonus ile ilgili kayıtlara, Sivas Vilayeti'nin Yeni İl Kazası'na bağlı bir nahiye olarak rastlarız. 1583 tarihli Tapu Tahrir Defterinde "Kara Tonus Nahiyesi" olarak ismi geçmektedir.¹⁰ 1583 tarihli Tapu Tahrir Defteri'ndeki¹¹ bir kayıta "Kara Tonus Nahiyesi'nin Altındığın Köyü" nahiyenin en büyük köyü olarak kaydedilmiştir. Söz konusu kayıta ayrıca "nefs-i nahiye" yani nahiye merkezi görünmediğinden Altındığın Köyü'nün günümüzün Altınyayla İlçesinin eski ismi olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar birçok araştırmacı Altınyayla isminin kadınların çok altın takı takınmasından kaynaklandığını iddia etse de kanaatimizce araştırmacı Salih Şahin'in bu tespitinin çok isabetli olduğunu düşünüyoruz. Bu bilgiler ve sahip olduğu tarihî eserler bize Altınyayla'nın köklü bir tarih ve kültürel geleneğe sahip olduğunu gösterir, diyebiliriz¹². Kale ve Deliilyas adında iki tane kasaba ve 14 köye ve toplam 15850 nüfusa sahip mütevazı ve şirin bir ilçe olmasına rağmen Anadolu Türk kültürünün tarihî değerlerini bünyesinde barındıran bir yerdir. Altınyayla'da şu an yaşayan sülaleler takriben 16.yy da buraya yerleşmiş Türkmen gruplarıdır.

Bu bölgede yerleşik hayata geçmiş köylerle birlikte, çok sayıda konar-göçer hayata devam eden Türkmen toplulukları da bulunmaktaydı. Türkmenler hayatlarını hayvancılığa bağlı olarak devam ettirdikleri için yazın kendilerine tahsis edilmiş bu yaylak alanlarında kışın ise Halep ve Şam taraflarına gitmekteydiler. Bu Türkmen toplulukları sahip oldukları sürüleriyle birlikte Halep ile Uzunyayla arasında gidip gelmekteydiler. Baharın gelmesiyle birlikte Halep'ten koyun ve deve sürüleriyle birlikte yürüyüşe geçen Türkmen toplulukları uzun, yorucu ve tehlikeli bir yolculuk serüveninden sonra Anadolu'nun uçsuz bucaksız yaylalarına kadar gelmekteydiler. Daha önceden belirlenmiş olan yaylak alanlarına oba oba, cemaat cemaat yerleşen Türkmenler, burada yeni bir hayat tarzına bürünerek yaşamlarını sonbahara kadar devam ettirmekteydiler. Türkmen gelenek, görenek ve yaşam tarzıyla Anadolu bozkırlarını canlandıran Türkmen boyları

¹⁰ Salih Şahin, "Altındığın'den Altınyayla'ya", *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı: 7, s.59.

¹¹ BOA. T.T. D. 604 s. 238, Salih Şahin *a.g.m*, s.60.

¹² Hasan Coşkun, "Altınyayla'daki Tarihî Eserler", *Revak Dergisi*, Sivas 2002, s.125.

arasında Kara Tonus dağlarının eteklerinde adırlarıyla obalar halinde bulunan Ağcalı Obası, Pehlivanlı, Pörnek, Reyhanlı, Bayındırlı, Danişmentli'ye bağlı Boynu İnceli, Kürt Mihmadlu, Hacı Osman, Salarlı, Merkili, Harmandalı, şarklı, Sandıklı, Savcı, Beğdilli, ağırganlı, ongar, Çiğdemli, Danişmentli, Delili, Deliceli, Demirciler, Fakılı (Fakihli), Geven, Karacağövdeli, Tumanlı, Kurtlu Kaya, Turhasanlı, Salmanlı, Karalı, Kuleli, Sermayeli, Karamanlı, Kürt Teğin, Küçük Kürt Mihmatlı, Kaşıkçı, Bıçakçı, Civanşir, Hasanlı, Ovacık Hasanlı, Cemaati Kistan, Yeni Alili, Alemlı, Sadılı, Güçlü Karamanlı, Kara Halil, Küşte, Faideli Avşarı, öplü, Cemaati Sadcalı, Kapaklı Ceridi, Yahşihanlı, Kuzculık, şatırlı Uşağı, Köngeli, Kazıklı Ceridi, Sultan Seydi Gazi ve Ulaşlı gibi bir çok konar göçer Türkmen aşiretiyle birlikte şam Bayadı boyuna mensup cemaatlerden Altındiđin¹³, Gümüşdiğin, Yassıpınar, Gazimağarası, Karacaşehir (Deli İlyaslı) gibi köylerde yerleşik hayata geçen cemaatler de bulunmaktadırlar.¹⁴

İlçeye inanç coğrafyası açısından baktığımızda, nüfusunun tamamının Müslümanlardan oluştuğunu söylememiz yanlış olmaz. İlçe merkez nüfusunun tamamının Sünnilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. İlçeye bağlı 14 köyden iki tanesinde Aleviler yaşamaktadır. Bunlar Yassıpınar ve Serinyayla köyleridir. Yassıpınar ve Serinyayla'daki insanları Sünni köylerde yaşayanlardan en önemli farkları eğitim-öğretim seviyeleri ve eğitime bakışlarıdır. Bu iki köyün eğitim-öğretim seviyesinin diğer Sünni köylerinden çok yüksek olduğu rahatlıkla görülebilir. İlçede gayrimüslime rastlanmamakla birlikte ilçe nüfus kayıtlarında yaklaşık bin kişi kadar gayrimüslimin varlığı görölmektedir. Ancak bunların İstanbul başta olmak üzere Batı Anadolu'daki büyük şehirlerde ve yurt dışında bulduklarını ifade edilmiştir.¹⁵

İlçe merkezinde herhangi bir tarikat şeyhi olmamakla birlikte Nakşibendi tarikati, Adıyaman Menzil tarikati ve Kayseri Yahyalı'daki tarikata mensup olanlar ve bir grup da Süleymancılar bulunmaktadır.¹⁶ Ayrıca Süleymancılara ait faal bir yurt binası hizmet vermektedir. Değişik cemaat ve tarikatların sosyal ve költürel faaliyetler icra ettikleri bilinmektedir.

¹³ Altındiğin (Altıntiğin, Altıntekin):Bey, Küçükprens, Semerkant hanlarına verilen isimdir. Altun Tiğin: Gazneli Sultan Mahmut'un Hindistan valisi olan Er Yaruk'un kumandanlarından.

¹⁴ Salih şahin, *a.g.m*, s.59.

¹⁵ Ahmet Gökbel, İnanç Tarihi Açısından Sivas, Kitabevi yayınları, I Baskı, İstanbul,2004, s.218.

¹⁶ Sıdık ÜNALAN, XX. Yüzyıl Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası, Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya. S.215.

B-ZİYARET YERLERİ

Anadolu'nun hemen hemen bütün il, ilçe ve köylerinde yatır ve ziyaret kültü çok güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Aşağı-yukarı her köyde Eski Türk inançlarından kaynaklanan Yer-Su kültürüne bağlı sekiz-on âdet kutsal kaya, ağaç ya da su mekanı mevcuttur. Özellikle dilek tutularak çaput veya bir bez parçası bağlanan çok sayıda çalı ya da ağaç vardır. Serinyayla köyünün girişinde sağda bulunan her tarafı dilek tutularak bağlanmış çaput parçalarıyla dolu olan alıç ağacı da bunlardan biridir. Altınyayla ilçesinde ve çevresinde adak yeri olarak ziyaret edilen bir çok kutsal mekan vardır. Altınyayla'nın merkezinde Coruğun Ocağı, çevre köylerde de Kusûrî(Gusuri) Baba, Arap Dede, Küpeli Dede, Tahyurt köyünde Alacahanlı Said Efendi, Kürtçüyurtlu Hacı Mehmed Efendi gibi evliya kültürüne bağlı yatırlar bulunmaktadır. Altınyayla'nın güney doğusunu çevreleyen Kara Tonus Dağında, dağ kültürüne bağlı, Kara Tonus yatır, taş kültürüne bağlı Topakkaya yatır bulunmaktadır.¹⁷

1-Coruğun Ocağı

Coruğun Ocağı adıyla tanınan ziyaret yeri aslında evliya kültürüne bağlı bir ziyaret mekanıdır. Coruğun ocağı Altınyayla ilçesinin merkezindeki Hüyük denilen bir tepenin aşağı yamacındadır. Burada bir ziyaretin bulunduğunu 30 yıl öncesine kadar bilinmiyordu. Hatta türbenin bulunduğu yere bazıları tezek yığını yapıyorlar ve temiz tutmuyorlar imiş,yaşlı bir teyze rüyasında bir koç görmüş koç burayı pis tutan kişiyi vuruyor ve eğer burayı temiz tutmazlar ise helak olacaklar demiş¹⁸, bundan sonra halk burasını temizlemiş ve taş parçalarıyla çevirerek ziyaret etmeye başlamışlar. Bir kadın bir ramazan Bayramı günü sabah namazı yaşlı ak sakallı bir zatın camiye gittiğini gördüğünü söylüyor.¹⁹ Hatta Altınyayla'nın en yaşlısı Ümüs teyze bir rüya görmüş rüyasında yeşil renkli asker elbisesi giyinmiş bir kişi namaz kıyırmış ve göğsünün üzerinde kan izi varmış bu teyze bu rüyayı burada yatan kişinin Anadolu Gazilerinden olduğuna delalet kabul ediyor.

Daha sonra Altınyaylalılar buraya bir türbe yaptırarak içerisine seccade, halı bir tabut ve sancak koyarak imar etmişler. 1999 yılında Altınyayla Belediyesi bu türbeyi onararak dış cephesine burada yattığı iddia edilen şahsın ismini yazdırıyor. Altınyayla Merkez Camii eski imamının anlattığına göre burada

¹⁷ Hasan Coşkun, *Sivas İli Altınyayla İlçesi Yassıpınar ve Serinyayla Köylerinde Alevîlik*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri-2001, s.157.

¹⁸ Hatice Kılıç, *Altınyayla Merkez*, 1945, Okur-Yazar değil.

¹⁹ Hatice Tekbacak, *Altınyayla Merkez*, 1944, Okur-yazar

yatan Şahsın ismi Ebu Kays HaŐhaŐî olarak biliniyor. Ebu Kays'ın Horasan erenlerinden olduğu biliniyor. Burada medfun bulunan zatın Arap Dede, Kûpeli dede, davullu Dede, Mehmet Dede'nin kardeşleri olarak biliniyor.²⁰ Bir Őahıs bazı mûbarek gûn ve gecelerde burada ışık yandığı ve hamile iken burayı ziyaret eden kadınların çocuklarında bir evliya niŐanının olduğuunu sôylûyor.²¹ Bir rivayete gôre burası Kartallar sûlalesine mensup bir kadına aitmiŐ, kadın burayı harabe halinde bırakıp gôçmûŐ, daha sonra kadının ûç oğlu sebepsiz yere aniden ôlmûŐ.²²

Bu mekânda medfun bulunan zat ve hayatı hakkında gerekli bilgiler mevcut değildir. Yukarda anlattığımız birkaç rivayetten başka bir Şey yoktur. Coruğun ocağı denmesinin nedenine gelince bu yerin Őimdiki sahiplerine Coruklar denilmesidir. Fakat burada yatan kişi Coruklar sûlalesinden değildir. Bazı kişilerin anlattığına gôre Ebu kays HaŐhaŐî Baba Tûrklerin Anadolu'yu fethettiği zamanlarda yaşamıştır. Hatta Anadolu'nun İslamlaşmasında bûyûk katkıları olmuştur. Bazı Rum Kabilelerinin Mûslûman olmasına vesile olmuştur. Ocaktaki tûrbenin ûzerinde de "Horasan Erenlerinden Ebu Kays HaŐhaŐî Baba" yazmaktadır. Halktaki yagın inanca gôre bu kişi Anadolu'ya XII: yy'da gelmiş Horasan erenlerinden bir evliyadır. Zaten Anadolu'nun hemen her kasaba ya da kôyûnde Horasan Erenlerinden birisinin kabrine rastlanabilir. Hatta her yerde ziyaret yeri olarak bilinir. İnan'ın doğusunda bir bôlge olan Horasan, eskiden Amu Derya(Ceyhun) gûneyindeki ve Hindu KuŐ'un kuzeyindeki ûlkeleri kapsadığı gibi siyasi bakımdan Maveraûnnehir ile Sicistan'ı sınırları içine almaktadır.²³ 1221 yılında vuku bulan Moğol saldırısından ônceki 10 yılda Horasan muhtelif Oğuz beyleri ile eski Selçuklu komutanları tarafından yônetildi. Sonra VII.(XIII.) yûzyılın başlarında HarzemŐahlı Alaaddin Muhammed'in, rakibi Gurluları yenmesine kadar Gurlular ile HarzemŐahlar arasında iktidar mûcadelesine Şahit oldu. Tasavvuf ilk vatanı olan Basra'dan ve hatta bir ôlçûde Kufe'den sonra baŐlıca iki merkezde yani Horasan'da ve Bağdat'ta geliŐip yayıldı. Horasan'ı merkez tutan tasavvufî zûmrelerden birisi de "Horasanîler, Horsan Erenleri ve Horasan Erleri" olarak bilinen; halvet, riyazet, zikir, hatta takke ve hususi giyim tarzı gibi Őeylerle halktan ayrılmayı bir riya sayan , aŐk ve cezbeyi esas alan, mûzik ve raksı caiz gôren "Melâmetîler" diye anılan zûmredir. İslam dûnyasının bûyûk tarikatlarından olan Abdûlkadiri

²⁰ Mahmut Bağlama, Altınyayla Merkez,1930 Doğumlu, Emekli İmam-Hatip.

²¹ Kadir Uğur, Altınyayla Merkez, 1928 Doğumlu, Okur-Yazar

²² Seyfi Kılavuz, Altınyayla Merkez,19231 Doğumlu, Okur-Yazar

²³ Mûrsel Ôztûrk, Anadolu Erenleri'nin Kaynağı HORASAN, Ankara, 2001, s.1-5.

Gilanî tarafından kurulup Anadolu, Hindistan ve İspanya'ya kadar yayılan Kadirilik; Harezmi şeyh Necmeddin-i Kübra(Ö.1221) tarafından kurulan Kübrevîlik; VII.(XIII.) yüzyılda kurulan Ekberîlik arasında, bilhassa Kübrevîlik, eski Türk alplik vasıflarını taşıyan Melâmîlik fikirleri ile telakki, merasim ve ayinleri bakımından, Türk ruhiyatına uygun sadelik, ahlaki ve bedii esaslar içeriyor. Anadolu'da başta Mevlevîlik olmak üzere bir çok tarıkata temel vermiş oluyordu.²⁴ Horasandaki tekke ve medreselerde eğitim görmüş bir çok insan Moğol istilasıyla beraber Anadolu'ya akın akın gelmişti. Bu ilahi iradenin bir tecellisi olarak Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasını sağlamıştır.

Türbe çevre insanı tarafından genellikle şu nedenlerle ziyaret ediliyor:

1-Günümüzde çocuğu olmayanlar, Çocuğu sara hastası olanlar, çocuğu sakat olanlar, çocuklarını getirerek burada yarım saat uyuturlar çocuk iyileşmiş olarak ayağa kalkar. Her çeşit hastalığı olanlar burayı ziyaret ederler ve burada dua ederler. Ailesinde geçimsizlik olanlar burayı ziyaret ederler. Geçim sıkıntısı çekenler burayı ziyaret ederler.²⁵

2-Altınyaylalı birisinin ayağı ve eli küt olmuş ve hiç hareket edemiyormuş buraya gelerek yarım saat uyumuş ve dip diri ayağa kalkarak yürümüştür.²⁶

3- Bir kadın ağzı-dili tutulmuş olarak buraya gelir ve ocakta yarım saat uyuduktan sonra konuşur halde kalkar ve evine gider.²⁷

2- Kusûrî Baba

Kusûrî Baba'nın mezarı Altınyayla ilçesi ile Güzeloğlan köyünün arasında kıranyurdu mevkiindedir. Güzeloğlan köyüne 2 km uzaklıktadır. Mezarın etrafı beton bir duvarla çevrilidir. Mezarlığın içinde birkaç tane daha mezar vardır. Bu mezarların Kusûrî Baba'nın torunlarına ait olduğu iddia edilmektedir. Kusûrî Baba'nın mezarında herhangi bir kitabe ya da belli bir işaret yoktur. Kusûrî Baba'nın mezarına resim çekmek için gittiğimizde kabrin kazılmış ve dağınık bir halde olduğunu gördük, köy imamının anlattığına göre kabirde hazine var söylentileri üzerine iki-üç kez kabri kazmışlar. Kusûrî kelimesinin kusur kelimesinin galatı olduğunu söyleyebiliriz. Kelime anlamı kusurlu yani Allah'a karşı her zaman hatalı durumda bulunan anlamına gelmektedir.

²⁴ Mürsel Öztürk, a.g.e, s. 41-43.

²⁵ Naciye Coşkun, Altınyayla merkez, 1943, Okur-Yazar değil

²⁶ Mustafa Kaplan, Altınyayla Merkez,1939 doğumlu, Okur-yazar

²⁷ Hasan Aslan, Altınyayla Merkez,1931 Doğumlu, Okur-yazar değil

Kusûrî Baba Malatya'ya bağlı Darende'nin Kızılcaşar köyünden gelmiş ve Güzeloğlan köyünden birisi ile evlenerek iç güveyisi olarak burada yaşamıştır. Asıl ismi Ömer'dir. "iptida ana rahminden cihana geldiğimin tarihi 1193" cümlesi H. 1193(1779) de doğduğunu anlatıyor. Tevarih-i sinniyat: Birincisi H.1213'te, ikincisi H. 1213 ile 1231 arasında, üçüncüsü H. 1231'de, dördüncüsü H. 1241 ile 1245 arasında, beşincisi H. 1246'da, altıncısı H. 1251'de olmak üzere altı defa evlendiğini, bu kadınlardan doğma üç oğlunun mevcudiyetini; bunlardan birincisi olup, H. 1228 de ölen oğlunun Mustafa olduğunu, H. 1240'da adı meskût bırakılan ve imamlık yapmakta olan diğer bir oğlunun da aynı akibete uğradığını, nihayet H. 1225 te cönkün kâtibi Abdurrahim'in dünyaya geldiğini öğretiyor.²⁸ Tevarih-i sinniyata göre Kusûrî Baba, Kars tarafından Dârende'nin Ayvalı nahiyesine bağlı Kızılcaşar köyüne göç etmiş daha sonra Maraş, Çorum, Şehirkişla, Ortaköy, Gazibey(Gazibeğ), Çongar, Elbeğli, Kaleköy(Kal'aköy),Doğupınar (Şarhlı), Güzeloğlan ve Gümüşdiğin köylerinde ikamet etmiştir. Tevarih-i sinniyatta bir derkenarda Şu cümle vardır; "1269 senesinde Őevval-i Őerifin 16 ncı günü yem-ül cum'a Güzeloğlan kariyesinden hicret edüp Gümüşdiğin kariyesine dahil olduğumuz gaflet olunmaya" bu ifadelerden Kusûri Baba'nın en son Altınyayla'ya bağlı Gümüşdiğin köyünde ikamet ettiğini gösteriyor diyebiliriz. Dikkatimizi çeken diğer bir nokta da Kusûrî'nin Altınyayla'nın eski olan Tonus isminden hiç bahsetmemiş olmasıdır. Bu Kusûri'nin Tonus'ta yaşamadığını gösterir fakat hiç uğramadığı anlamına gelmez. Kusûri babanın ölüm tarihi hakkında da net bir bilgi mevcut değildir. Kusûrî Baba'nın iyi bir Őair, fazilet sahibi bir alim ve tarikat ehl-i bir zat olduğunu ve Nakşî tarikatına mensup olduğunu, hatta Aşık Ruhsati'nin hocası olduğunu yaşı bir amcadan işittik, bu Őahıs bazı eserlerinin yerini bildiğini söylediği halde bize açıklamadı.²⁹

Kusûrî Baba aslında bir Alevi dedesidir. Fakat kendi musahibinin karısı ile evlendiği için yol düşkünü olarak Alevi toplumundan dışlanmışır.³⁰ Aşık Kusurî Malatyalı olmasına rağmen yıllarca Sivas'ın Sünni köylerinde seyyah bir Őair olarak gezmiştir. Kusûrî Baba Malatya'ya bağlı Darende'nin Kızılcaşar köyünden gelmiş ve Güzeloğlan köyünden birisi ile evlenerek iç güveyisi olarak

²⁸ M. Kaya Bilgegil, XVIII. Asır Saz Şairlerinden KUSÛRİ, İSTANBUL, 1942, S. 7.

²⁹ Hasan Daş, Güzeloğlan Köyü, 1927 Doğumlu, Okur-yazar

³⁰ Hasan. Coşkun, *Geleneksel Alevi Sosyal Örgütlenmesi, Sivas Kangal Türkmen Alevileri Örneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014,147.

buraya yerleşmiş ve burada 1853 yılında vefat etmiştir.³¹

Kusûrî Baba hakkında bir çok şey anlatılmaktadır. Yine bunlardan birisinde şöyle anlatılıyor: “Deliliyaslı birisi bir grup kadın ile birlikte Kúpeli Baba’ya “görüş günü” yapmaya gitmişler. Kadınlar burada horoz kesmişler, topluca oyun oynamışlar halay çekmişler. Kadınları oraya götüren kişi de kadınlarla beraber halay çekmiş, oyun oynamış. Galiba biraz yanlış davranışlarda bulunmuş. Bu kişi daha sonra yatıp uyumuş. Rüyasında Kúpeli Baba bu kişiye: “Ey öküz oğlan kadınlarla ne gülüp oynuyorsun. Kusûri baba’ya git özür dile ” diyerek şiddetli bir tokat vurmuş. Bu kişi hemen uyanmış bakmış ki gerçektende suratında tokat izi oluşmuş. Oradan gelince doğruca Güzeloğlan köyündeki Kusûri Baba’yı ziyarete gitmiş. Oraya ulaşır ulaşmaz. Kusûri baba kapıyı açmış ve ona şunları söylemiş: “Kúpeli babadan şamarı yemeseydin buraya gelmeyecektin öyle değil mi?”³² Bir başka rivayette Altınyaylalı bir şahsın anlattığına göre Altınyaylalılar bir gün Kusûri Baba’ya yağmur duası yapması için gitmişler. Kusûri Baba dua ettikten sonra yatmış. O gece bir rüya görmüş rüyasında bir çok su kanalından su akıyormuş. Kanallardan birisinin ağzı tıkalıymış. “Bu su nereye gidiyor” diye sormuş. “Altınyayla ovasına demişler” Su kanalının önündeki taşla tekmeyle vurunca hanımı yanında yatıyormuş, yataktan düşmüş. Dışarı çıkınca bakmış ki her tarafı sel götürüyor.”³³ Çevre halkı Kusûrî Baba’yı genellikle şu nedenlerle ziyaret eder;

1-Çevre köylerde yağmur yağmaz ise, ekinlerde boşluk olur ve o yıl kurak geçerse burası çoluk-çocuk bütün halkla birlikte ziyaret edilir ve kurban kesilir yağmur duası yapılır.

2-Çocuğu olmayanlar, çocukları küçük yaşta ölenler ve çocuklarında sürekli rahatsızlık ortaya çıkanlar burayı ziyaret eder ve kabirden bir miktar toprak alarak bunu su ile karıştırıp çocuğa içirir.

3-Hayvanları nazardan korumak ve bol süt almak için ve hayvanların salgın hastalıklardan korunması için bir miktar toprak götürürler.

4- Bazı kimseler her türlü dilek ve temennileri için buraya gelir horoz kurban eder ve dilek tutar. Fakat son zamanlarda bu davranışlara pek rastlanılmamaktadır.

³¹ Necmi Bilgin, “ Altınyaylalı Şairler” *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı:7, s. 61.

³² Ethem Atalay, Kürçüyurt Köyü, 1932 Doğumlu, Okur-yazar

³³ İbrahim Dabak, Altınyayla merkez, 1933 Doğumlu, Okur-Yazar

3- Hacı Said Efendi

Hacı Said Efendi olarak bilinen bu zat Altınyayla ilçesini TaHYurt köyünde medfun bulunmaktadır. Hacı Said Hoca olarak da bilinir.1858-1944 tarihleri arasında yaşamıştır. Babasının ismi Hacı Hasan Efendi, annesinin ismi de Döndü Hatun'dır. Alacahanlar sülalesi aslen Malatyanın Kömürhan beldesinden Alacahan'a gelmişler daha sonrada Tonus'a(Altınyayla) gelmişlerdir. TaHYurt köyüne yerleşmişlerdir. Hacı Said Efendi'nin torunlarının bir çoğu halen TaHYurt köyünde oturmaktadır. Hacı Said Efendi'nin dedesi Hacı Hasan hoca Kangal ilçesinin Alacahan beldesinden Altınyayla'ya İmam olarak gelmiştir. İlk olarak Hacı Hasan hoca'yı Altınyaylalı Hacı Üsükler'in Hacı Mustafa getirterek burada bir medrese açtırmış bundan sonra Hacı Hasan Hoca hem medresede ders vermiş hem de imamlık yapmış fakat daha sonra Hacı Said Efendi TaHYurt köyünden evlenerek buraya yerleşmiştir. İlk tahsilini babasından yapmıştır. Daha sonra iki yıl Malatya'da okumuş daha sonra da Kayseri'de Hunat Medresesinde 16 yıl okumuştur. TaHYurt köyünde yirmi yıl öğrenci okutmuştur.³⁴ Hacı Said Efendi'nin TaHYurt köyünde üç yüz öğrencisi olan bir medresesinin olduğu söyleniyor. Cumhuriyetin ilanından sonra bu medrese kapanmış ve hoca çok sayıdaki kitabını Kara Tonus Dağına gömmüştür.³⁵ Hoca keramet ehl-i bir evliye hem de derin ilim sahibi bir alim olarak biliniyor. Torunlarından birisi onun ilim sahibi olduğunu fakat tarikat ehl-i olmadığını herhangi bir tarikata bağlı olmadığını anlatıyor. Hatta Süleyman Efendi isminde bir zat bir gün TaHYurt köyüne gelerek, Said Efendi'ye tarikat dersi vermek istemiş Said Efendi'de yaşlıyım ben tarikat alamam demiş fakat daha sonra oğluna "Oğlum bu devirde tarikat dersi verecek Mürşid-i Kamil yok ki ders versin" diyerek tarikat dersi almamıştır. Said Efendi aynı zamanda iyi bir şairdir.³⁶ Hacı Said Hoca'nın halk arasında bir çok kerameti anlatılmaktadır.

1-Bunlardan birisi şöyle anlatılmaktadır. "Çevre köylerden birisi bir gün Hacı Said Hoca'yı ziyarete gider. TaHYurt köyü ile Kızılhüyük köyü arasında Hoca'nın bir tarlası vardır. İçinden şöyle geçirir. "Hoca'ya keramet ehl-i diyorlar. Tarlasına bir taş yuvarlayayım bakalım hoca bunu bilirse eğer bil ki keramet ehli'dir." Daha sonra Hoca'nın tarlasına tepeden bir taş yuvarlar ve yoluna devam eder. Hoca'nın evine varır, beraber oturur yemek yerlerken derki;

-Hocam sizin yol üstünde çok iyi bir ekininiz var. Hoca bundan sonra

³⁴ Şuayp Alacahan, TaHYurt Köyü, 1927 Doğumlu, Okur-yazar

³⁵ Hasan Mercan, Altınyayla Merkez,1944 Doğumlu, Okur-yazar

³⁶ Hasan Coşkun, Müderris Hacı Said Efendi, *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı:7, s. 57.

şunu söyler.

-“Evlad ekin çok güzel yalnız bazı insanlar ekinin içerisine taş yuvarlamasalar.”

Bunu üzerine Hacı Said Hoca’yı ziyarete giden kişi susar ve bir daha oradan ayrılana kadar konuşmaz”³⁷

2-Hacı Said Efendi’nin bir başka kerameti de şöyle anlatılıyor; Altınyayla’da bir yıl kış çok uzun geçiyor. Ahırında hayvanı çok fazla olan birisinin hayvanlarının yiyeceği iyice azalır. Oğullarından birisini Hoca’ya gönderir ve derki; “Hocama söyle bir himmet etsinde şu saman yaza kadar yetsin” Hoca’yı ziyarete giden oğlu Hocanın evine girer-girmez Hoca ona “Oğul azda bereket Allah verirse olur” der. Daha sonra bir parça samana okur ve Altınyaylalı çiftçiye gönderir. O azıcık saman yaza kadar hayvanlara yeter ve artar.³⁸

3-Yine bir gün çevre köylerden birisi Hacı Said Efendi’yi ziyarete gelir. Hoca’nın evinde kalır akşam misafir olan kişiyi ağırlayarak yatırır. Hoca’nın inekleri de yaz olduğu için dışarıda çevirmenin içerisinde kalıyor. Misafirin içerisine kötü niyetler doğuyor. İçerisinden şöyle geçirmiş; “Bu gece Hoca’nın en iyi ineğini çalayım, götürüyüm” diyerek. Gece yarısı yatağından kalmış hazırlanmış, ineği alıp götürecekti, tam kapıyı açmış ki, bir de bakmış ki çok şiddetli bir şekilde yağmur yağıyor. Aynı şekilde birkaç kez kapıyı açmış ve çok şiddetli yağmur yağdığını görmüş ve düşüncesini geçkeleştirememiş. Sabah kalkınca Hoca çocuklarına seslenmiş; “Çocuklar misafir ağanın yemeğini getirin, acele ediyor gitmek için gece birkaç kez niyetlendi fakat yağmur yağdığı için gidemedi.” Misafir meseleyi anlamış ve dışarı çıkınca bir de bakmış ki yerler kupkuru yağmur falan yok.

4- Said Efendi’nin diğer bir kerameti de şöyle anlatılıyor. “Bir gün Deliilyaşlı Deli Hacı isminde birisi Hoca’yı ziyarete gelir. Gelirken de bir heybe gözü elma getirir. Yolda canı elma yemek ister ve derki içinden hocalar zaten umucu olur herkesten yer birtanesini de ben yiyeyim ne olacak sanki diyerek bir elma yer. Hoca’nın evine varınca Hoca Hacı’ye biraz oturduktan sonra şöyle der: “ Hacı getirdiğin elmalardan kalanları aç da yiyelim biliyorsun hocalar zaten umucu olur” bu sözün üzerine Hacı hemen kalkarak Said Efendinin elini

³⁷ Dudu Dabak, Tahyurt Köyü, 1926 Doğumlu, Okur-yazar değil

³⁸ Hasan Coşkun, a.g.m., s. 58.

öperek af diler.”³⁹

Said Efendi'nin kabri halk tarafından genellikle Şu nedenlerle ziyaret edilir:

1. Tahyurt köyüne yolu düşen hemen herkes burayı ziyaret eder ve dua edip dilek ve isteklerde bulunur.

2. Genellikle askere giden gençler yola çıkmadan önce kabri ziyaret eder ve bir miktar toprak alıp cüzdanına koyar ya da muskanın içine toprak doldurup elbisesinin herhangi bir yerine diker. Hatta Avrupa'ya kaçak olarak giden bir genç bu kabrin toprağından bir miktar cüzdanına koyduğunu ve sınırda polislerin kendisine hiç dokunmadan geçtiğini iddia ediyor.

3. Tarlasında zararlı hayvan olanlar, ekinlerine köstepek ve kuzgun dadananlar kabir toprağından alıp tarlaya atar ve zararlı hayvan o tarlayı terk eder.

4. Çeşitli hastalıkları olanlar bu kabrin toprağından alırlar bu toprağı bir miktar su ile karıştırarak içerler. Böylelikle bir çok rahatsızlığına çözüm bulduğunu iddia edenler vardır.

5. Hacı Said Efendi'nin kabrini koyunlarında hastalık olanlar ziyaret ederek oradan bir miktar toprak alarak koyunların suyuna katarlar bundan sonra koyunlardaki boçca hatalığı geçer ve koyunlar artık kuzu atmazlar.⁴⁰

4-Hacı Mehmet Efendi(Saçlı Baba)

Saçlı Baba'nın türbesi Kürkçüyurt köyünün Güneydoğusundaki Akpınar çeşmesinin bulunduğu tepenin üzerindedir. Kabrin üzerinde dört ayaklı bir beton honi şeklinde türbe ve yanında daha sonra yapılmış bir küçük mescit bulunmaktadır. Altınyayla ilçesinin Kürkçüyurt köyünde 1906 yılında doğmuş 1992 yılında vefat etmiştir. Asıl adı Mehmet Taşdemir olan Saçlı Baba Kürkçüyurt köyüne Sivas'ın Şarkışla ilçesinin Sofular köyünden gelmiştir. Babası Ahmet Taşdemir çoban olarak Kürkçüyurt köyüne gelmiştir. Dedeleri Türkmendir. Saçlı Baba olarak bilinmesinin nedeni uzun saçlı ve sakallı olmasıdır. Saçlı baba kendisinde köyde yıllarca çobanlık yapmış daha sonraları Devlet Demiryollarında işçi olarak çalışmıştır. Daha sonra tekrar köye dönerek çobanlık yapmaya başlamıştır. Takriben 35 yaşlarında iken karısı doğumda

³⁹Said Alacahan, Tahyurt Köyü, 1943 Doğumlu, İlkokul mezunu

⁴⁰ Hasan Coşkun, "Müderri Hacı Said Efendi", *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı:7, s. 58.

ölmüş Mehmet Efendi kendiside o yıl keçi sürüsü güdüyorken Maraş'a bir keçi sürüsü götürmüş ve oradan Kabe'yi ziyarete gitmiş dört yıl süreyle orada kalmıştır.⁴¹

Mehmet Efendi'nin ilk evliliğinden bir kız çocuğu olur. Mekke'de dört yıl kaldıktan sonra köye tekrar döner ve ikinci kez evlenir bu sefer bir oğlu olur daha sonra ölür. Mehmet Efendi'nin hiç erkek çocuğu yoktur. Hayatta bir kız çocuğu vardır. Mehmet Efendi hakkında kızı Elif Eminoğlu şunları söylüyor: “ Babam ibadet ehl-i bir insandı. Gece ibadetine çok önem verirdi. Hayatı boyunca para kazanmak için çalışmadı. Yaptığı işleri de hayır için yapardı. Kur'an-ı Kerimi çok okurdu. Damlaca mağarasında inzivaya çekilirdi. Toplumun düğün ve eğlencesine pek karışmazdı. Ömrünün yarısını Mekke'de geçirdi. Gıybetten ve dedikodudan çok sakınırdı. Kendisini ziyaret gelen herkese şu üç tavsiyeyi yapardı;

1-Evlatlarım siz her an Allah ile birlikte olduğunuzu bilerek hareket etmeye çalışınız. Çünkü biz Allah(c.c)'ı görmesek de Allah bizi muhakkak görüyor. Nerde olursanız olun doğruluktan asla ayrılmayınız.

2-Sevgili peygamberimizin buyurduğu gibi “Namaz dinin direğidir. Kim namazı yerine getirirse dini yerine getirmiş olur” Onun için asla namazınızı terk etmeyin.

3-Ölümü asla unutmayınız. Çünkü her nefis ölümü mutlak tadacaktır. Alemde ölümsüz hiçbir canlı yoktur. Ölümü ölmeden önce tatmak gerekir. “⁴² Mekke'ye bir çok sefer gitmiş ve orada yılarca kalmıştır. Orada tasavvufî eğitim almış bir miktar Arapça ve Hadis ilmi tahsil etmiştir. Saçlı Baba Nakşî tarikatına mensup, takva ehl-i bir derviş olarak bilinmektedir. Hayatı boyunca 43 kez Hacca gitmiştir ve ömrünün yarısını Kabe'de geçirmiştir. Halep'te bir Nakşî şeyhine bağlı olduğu biliniyor.⁴³ Saçlı babanın bir çok olağanüstü hareketi yani kerameti anlatılmaktadır. Kürkçüyurt köyünden hemen herkes onun bir kerametini anlatır. Birkaç tanesini aktarıyoruz.

1. “ Saçlı baba hayatı boyunca köprü, çeşme, yol yapımı ile uğraşmıştır. Bir gün yine köprü yapımı ile uğraşırken yoldan birisi geçmektedir. Bunu çağırır. “Ey oğul gel biraz yardım et” der. Yolcu traktörden iner gelir beş on dakika çalışır. Saçlı baba ona “ Al şu beş bin lirayı da git” der. Parayı verdiği

⁴¹ Mehmet Erdoğan, Kürkçüyurt köyü, 1933 Doğumlu, Emekli İmam-hatip

⁴² Elif Eminoğlu, Kürkçüyurt Köyü, 1944 Doğumlu, Okur-yazar değil

⁴³ Ahmet Güler, Sivas Merkez, 1933 doğumlu, Okur-yazar

kişinin o an beş bin liraya ihtiyacı olduğu için bu olay karşısında hayretler içerisinde kalır. Fakat parayı almak istemez. “Hacı amca sen Allah için çalışıyorsun bu parayı almam” der. Saçlı baba “eğer ben Allah için çalışıyorsam, Allah bana verir” diyerek kızar. O anda oradan geçen birisi arabadan iner ve Saçlı Baba’ya köprü inşaatında kullanması için beş bin lira verir.”

2. “ Kürkçüyurtlu birisinin çocuğu Sivas’ta okumaktadır. Saçlı baba yatsı namazı çıkışı ona derki; “ Yarın Sivas’a git de oğlunu ziyaret et” bu kiş sabah Sivas’a gider oğlunun okuluna ulaştığında bir de ne görsün oğlu henüz yeni kaza geçirmiş ve çok ağır hastadır.”

3. “ Saçlı Baba vefatından kısa bir süre önce Kayseri’de hastalanmıştır. Sivas’tan bazı yakın dostları telefon açıp oraya gelmek istediklerini söyler. Saçlı baba da “siz gelmeyin Perşembe günü ben geleceğim” der. Tam Perşembe günü cenazesi gelir.”

4. “ Saçlı baba mübarek aylarda bazan Damlaca Mağarasında inzivaya çekilerek birkaç gün ibadet ve zikirle meşgul olur. Yine bir kış ayında inzivada iken çok şiddetli bir kış olur. Kar ve fırtına o kadar şiddetlidir ki göz gözü görmez. Kar mağaranın ağzını kapatır. İki tane köpek gelerek mağaranın ağzını açar ve Saçlı babanın önüne düşerek köye kadar yol gösterirler.”

5. “Saçlı baba köprü, çeşme vb. hayrat yaparak bunun parasını bir zenginden alıp, o parayla tekrar başka bir köprü yapar. Bir yaşlı kadın oğluna ısrar ederek bir hayrat satın almasını ister. Oğlu da o anasına “bu şeriata uyuyor mu bakalım diyerek vaz geçirmeye çalışır.” Biraz sonra Saçlı babayla karşılaşır ve “Nasıl hacı baba iyimisin?” der. Saçlı baba da ona “Ne yapalım işte bol bol şeriata aykırı iş yapıyoruz” diyerek cevap verir.”⁴⁴

5.Efkârî Baba(Hacı Mekke)

Efkârî baba Altınyayla’nın Deliilyas kasabasında yaşamaktadır. Asıl adı Hacı Demirel’dir. Efkârî Hacı Demirel’in mahlasıdır. Aynı zamanda Efkari baba şiir ve kaside de söylemektedir. Maalesef Efkârî’nin yazılı hemen hiçbir şiiri yoktur. Fakat kendisi şiirlerini Aşık Murat Çobanoğlu’na verdiğini söylüyor. Efkârî baba 1335 yılında Deliilyas kasabasında dünyaya gelmiştir. Ana adı Mevlüde babasının adı Ömer olarak nüfusta kayıtlıdır. Efkârî’nin üç erkek iki kız olmak üzere beş çocuğu vardır. Efkârî baba son üç yıldır yürüyemez bir halde evde oturmaktadır. Bu durumdan kendisinde rahatsız olduğunu bildirmektedir.

⁴⁴ Hasan Coşkun, Tonuslu Hacı Mehmet efendi,”(Saçlı Baba), *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2007, sayı:1. s.143.

Efkari baba kendisinin müstakil olduğunu yani hiçbir tarikata bağlı olmadığını fakat İhramcızâde İsmail Hakkı Efendi ile sağlığında sık sık görüştüklerini iddia etmektedir. Bir çok kimse Efkâri baba'nın hızır(a.s) ile görüştüğünü onun şeyhinin Hızır(a.s) olduğunu iddia ediyor. Hatta bir çok insan Efkâri babanın uçtuğunu iddia ediyor. Onun diğer bir adı da Hacı Mekke'dir. Altınyayla ve çevresinde yaşayan insanlar onu Hacı Mekke olarak tanırlar. Bir çok kimse de onun için Mekke Kuşu demektedir. Efkari'ye bu lakabların takılmasının sebebi Hacca giden bir çok insanın onu Hacca gitmediği halde orada gördüğünü iddia etmesidir. Çevreden bir çok insan onun Kabe'de gördüğünü iddia etmektedir. Hatta bazı kişiler onu uçarken gördüğünü iddia etmektedir. Halk arasında bu tür söylentilerin çoğalmasına ona "Hacı Mekke" denilmesini sağlamıştır. Efkari Baba'nın bir çok şiir ve kasidesi olmasına rağmen maalesef elimizde hemen hiçbir yazılı belge yoktur. Sadece şu beyt onun Efkâri olarak anılmasını sağlamıştır.

"Tonus dağlarında aranıyorum

Yitirdim eşimi bulamıyorum

Bugün efkarlıyım gülemiyorum"

Efkari Baba Altınyayla ve çevresinden hemen her köyden ziyaret edilmektedir. Kendisini ziyaret edenlere değişik nasihatlerde bulunmaktadır. Kendisini ziyarete gittiğimizde bize şu tavsiyelerde bulundu: " Görevinizin kıymetini bilin. İşinizi sağlam tutun. Her insana bir örnek lazım. Yani numune lazımdır. İnsanlara yaşantı gerekir. Tebliğ vazifesi en önemli görevdir. Bir onbaşı emrindeki erlerin ahlakı ve tabiatı ile ilgilenmelidir. İlm-i hal ve tefsir kitaplarıyla uğraşmak gerekir. Allah (c.c) her insana

Umûru dünyada bakî ukbâda

İlm-i salih-zümre-i salih ve iyilik nasip eyleye"

Bize bu nasihatlerde bulunan Hacı Mekke kendisini ziyarete giden herkese farklı tavsiyelerde bulunuyor. Efkari baba halk arasında tasavvuf ehl-i, gönül erbabı, ermiş bir zat olarak biliniyor ve halk arasında bir çok kerametinden bahsediliyor. Deliilyaslı bir çok kimse Efkari Baba'nın İslam ilimleri tahsili yapmadığını fakat özellikle kış aylarında Davullu Dede'ye giderek sürekli kuranı kerim okumakla meşgul olduğunu söylüyor.⁴⁵ Altınyayla ve çevresinden bir

⁴⁵ Hanifi Tek, Deliilyas Merkez, 1340, Okur-yazar; Kemal Tek, Deliilyas Merkez, 1944, İlkokul mezunu

çok insan Efkari Baba'yı sürekli ziyaret ediyor. Genellikle Efkari Baba'nın duasını almak ve ağrı ve sızılar için yel ipliği bağlatmak için ziyaret edilir. Askere gidenler dua almak için giderler. Yurt dışına gidenler de dua alıp manen yardımcı olduğuna inanıyorlar. Efkari Baba 2000 yılında vefat etmiştir.

6.Devletli Dede

Devletli dede olarak bilinen ziyaret mekanı Altınyayla ilçesine uzaklığı 3 km olan Gümüşdiğın köyündedir. Devletli dede yatırını bundan yirmi yıl öncesine kadar kimse tarafından bilinmiyor iken Gümüşdiğın köyünden yaşlı bir kadın bir rüya görüyor ve rüyasında yaşlı bir dede bu mekanın temiz tutulmadığını bunun için bu yerin sahibinin başına bir bela geleceğini söylüyor. Hatta söylenene göre bu yerin sahibinin iki oğlu genç yaşta ölüyor. Daha sonra bu yerin sahibi Ali Tekin burayı küçük bir daire şeklinde çeviriyor ve içerisine bir ağaç dikeyor.⁴⁶ Eskiden burada mübarek gecelerde bir ışık yandığını söylüyorlar. 30-40 yıl önceleri yaşlı bir kadın buraya akşamları bir ibrikle su koyarmış sabah vardıklarında suyun bittiğini görürlermiş diye anlatılıyor.⁴⁷ Devletli Dede yatırında medfun olan kişinin kimliği hakkında hemen hiçbir bilgi mevcut değil, sadece burada yatan kişinin Osmanlı döneminde yaşamış bir zat olduğunu ve burada o zamanlar Gümüşlü han isminde bir han bulunduğunu bu handa hizmet eden tarikat ehl-i bir zat olduğunu iddia edenler var.⁴⁸ Devletli hakkında sadece bir tane rivayete ulaştık, anlatıldığına göre Devletli Dede, bir gün tandırlığın başında oturuyor iken içerisinden , "Keşke param olsa da Hz. Peygamberin mübarek kabrini ziyaret etsem, bir kez olsun Hacca gitsem" diye içinden geçirmiş, Tandırlıkta uyuya kalmış, daha sonra rüya görmüş, rüyasında "oturduğın yeri kaz orada altın var" demişler. Oturduğu yeri kazmış ve gerçekten bir küp altın bulmuş bu parayla birkaç kez Hacca giderek, Kabe'yi ziyaret etmiş.⁴⁹ Çevre köylerden özellikle son on yıl içerisinde bir çok kişi burayı ziyaret ediyor. Bu ziyaretler genellikle şu nedenlerle gerçekleşiyor;

1- Her türlü rahatsızlığı olanlar burayı ziyaret ederek dua ediyor. Burada karşılaştığı insanlara şeker, bisküvi vb. yiyecekler dağıtıyor.

2- Özellikle çocuğı olmayanlar, kafası ağrıyanlar, dizlerinde ağrı bulunanlar burayı ziyaret ederek kabrin içerisinde on dakika uyuyarak daha

⁴⁶ Ali Tekin, Gümüşdiğın Köyü, 1933 Doğumlu, Okur-yazar değil

⁴⁷ Doğan Kaya, Sivas'ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri, Birinci Baskı, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas, s.190.

⁴⁸ Ali Tekin, Gümüşdiğın Köyü, 1933 Doğumlu, Okur-yazar değil

⁴⁹ Tahsin Kılavuz, Altınyayla Merkez, 1933 Doğumlu, Okur-yazar

sonra iyileşiyor.

3- Hatta bazı kimseler sakat kuzuları ve çocukları burada yatırıyor ve daha sonra dua ederek buradan ayrılıyor.⁵⁰

7. Arap Dede

Arap dede Şarkışla ile Altınyayla ilçeleri arasında askeri radar sisteminin bulunduğu yüksek bir tepede bulunuyor. Halk arasındaki söylentiye göre, Arap dede ve kardeşleri Arabistan'dan gelmişlerdir. Bunlar yedi kardeştir ve hepsi de Allah dostu velidir. Her biri farklı bir tepenin üzerine defnedilmiştir. Rivayete göre, bu yedi kardeş yaşadıkları dönemde istihbarat görevlileri olup birbirleri ile ışıkla haberleşerek İpek yolu ve çevresinin güvenliğini sağlamak amacıyla zamanın hükümdarları tarafından görevlendirilmiş alperenlerdir.⁵¹

Arap dede hem Alevîler, hem de Sünniler tarafından ziyaret edilen bir adak yeridir. Bu mevkie radar sistemi kurulmadan önce bir çok akşam burada ateş yandığını iddia eden bir çok kişi ile karşılaştık. Hatta ilk kez radar kurulurken Arap dedenin kabri kaldırılmak istenmiş. Fakat kazı yapan greyder arızalanmış. Bu emri veren rütbeli subay da hastalanmış ve bundan vazgeçerek etrafını çevirip ziyaret haline getirmişler. Şimdi çocuğu olmayanlar ve çeşitli dilekleri olanların burayı ziyaret ettiği biliniyor. Altınyaylalı bir kadın ziyaret ederek siyah bir tavuk kurban etmiş. İçinden de ikiz çocuğunun olmasını istemiş ve ikiz çocuğu olmuş. Özellikle Kadir Gecesi ve diğer mübarek gecelerde burada ışık peyda olduğunu bir çok kişi gördüğünü iddia ediyor.⁵²

8.Küpeli Baba

Küpeli Baba ziyareti Sivas'ın küpeli köyündedir. Küpeli köyü Altınyayla ilçe olduktan sonra iki yıl Altınyayla'ya bağlı kaldı. Fakat daha sonra Ulaş ilçesine bağlanmış ve halen buraya bağlı bulunuyor. Buraya almamızın nedeni Küpeli köyü Altınyaylaya çok yakın olduğu için burası Altınyaylalılar tarafından çok ziyaret ediliyor. Zaten Küpeli köyü de ismini bu yatırdan alıyor. Küpeli Baba'nın halk arasında yedi kardeşi olduğuna inanılıyor. Bunlar Arap Dede, Davullu Dede, Haşahaşî Baba vb. Altınyayla çevresindeki birkaç ziyaret yerleridir. Küpeli Baba ile ilgili birkaç değişik rivayet anlatılmaktadır. Birine göre: "Doğuda-muhtemelen Horasan'da- keramet sahibi üç kardeş varmış; Bunlardan birisi kardeşlerini yanına çağırarak:

⁵⁰ Mevlüt Çelik, Gümüşdiğin Köyü, 1940 Doğumlu, Okur-yazar değil

⁵¹ Ahmet Gökbel, Sivas İnanç Kültürü, Sivas, 2010, s.168-169.

⁵² Seyfi Kılavuz, Altınyayla Merkez,1931 Doğumlu, Okur-Yazar

-Gelin biz bu yürüyen dağları takip edelim. Dağ nerede durursa, orada eğleşip ömrümüzün geri kalanını orda geçirelim. Demi kardeşleri de kabul etmişler. Yola çıkmışlar yürüyen dağları takip ederek, Anadolu içlerine kadar gelmişler. Geldikleri yerlerde Sivas'ın Tecer Dağının uzantısı olan bölgelermiş. Bunlar Tecer dağına geldiklerinde dağın bittiğini durduğunu görmüşler. Üç kardeş dağın zirvesine çıkmışlar. Bakmışlar ki her taraf ayaklarının altında. Buradan görülmedik yer yok. O vakit demişle ki: -Yahu bu nasıl Teccal dağmış bize her tarafı gösteriyor. Yine üç kardeşten biri

"-Biz buradan ayrılalım. Her birimiz bir yöne taş atalım taşlar nereye düşerse bizde oralarda yaşayalım" demiş. Bu taşlardan biri Tekke köyü yakınlarına bir diğeri Acıyurt köyüne, diğeri de Küpeli köyünün yakınlarına düşmüştür. Bu efsaneyi kendisi Acıyurtlu olan Doğan Kaya derlemiştir. Sanıyorum bu efsane hemen her köyde kendi çevresiyle ilgili olarak anlatılmaktadır. Kaya'ya göre, taşı Acıyurt tarafına düşen kardeş şimdi "Çamdede" ismiyle anılmaktadır. Mezarının olduğu yerde çam var imiş buraya çeşitli dilek dilemek için giderler ve bu ağaca dilek dileyerek, burada kurban kesip ağaca çaput bağlıyorlar.⁵³

Doğan Kaya, Küpeli baba hakkında şu iddialarda bulunuyor: "Küpeli Baba'nın XVI. asırda veya daha önce yaşadığı hükmüne varabiliriz. Küpeli'nin bir Bektaşî olduğu düşüncesine kapılmaktayız. İbrahim Aslanoğlu'nun da belirttiği gibi; muhtemelen Küpeli Hacı Bektaş'ın halifelerinden olabileceğini de düşünebiliriz." Bu bilgilerin doğruluk payı şüpesiz ki tartışılır. Fakat şunları söyleyebiliriz ki; Anadolu'da şu an ziyaret olarak bilinen yerlerdeki zatların çoğunluğu Anadolu Erenleri dediğimiz, Türklerin ilk olarak Anadolu'ya göç edişlerinde Anadolu'nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında çok büyük etkileri olan tasavvuf ve tarikat ehl-i özellikle Pir-i Türkistan Ahmet Yesevî'nin yetiştirerek Anadolu'ya bizatıhi görevlendirdiği züht ve takva sahibi olağan üstü haller gösteren kişilerdir. Bu zatların hemen hepsinde Ahmet Yesevî'nin yani Ehl-i Beyt sevgisinin izleri vardır. Çünkü Türkler Orta Asya'da İslam'ı bildiğimiz gibi Emeviler'den kaçan Hz. Ali sevgisini benimsemiş ve Ehl-i Beyt taraftarı insanların öncülüğünde kabul etmişlerdir. Bu nedenle Anadolu'daki hemen her toplulukta Ehl-i beyt sevgisinin ayrı bir yeri vardır. Anadolu'ya İslam dinini ilk girdiği yıllarda bütün Anadolu'nun her yerinde Babaî, Torlak, Işık, Abdal, Kalenderî adı verilen başları cavlak, kulakları küpeli, hırpani kılıklı bir çok derviş dolaşıyordu. Ayrıca bu dervişlerin Sivas ve çevresinde çok fazla olması iddiamızı

⁵³ Doğan Kaya, "Küpeli Baba ve Kardeşleri", *Sivas Folkloru*, Sayı,10., 1973.

güçlendirmektedir.⁵⁴ Bu dervişler sadece ibadet ve riyazet ile meşgul oluyorlar kim ne verirse onu yiyorlar bazende dıştan kınanmak için İslam'da haram olan işleri yapıyorlardı. Küpeli Baba'nın da bu gruplardan olabileceği ihtimali yüksek olsa gerektir. Yani büyük ihtimalle küpe taktığı için bu isimle anılır olmuştur. Küpeli Baba hakkında halk arasında şöyle bir rivayet daha bilinmektedir: “ Davullu Dede'nin Küpeli'nin kardeşi olduğunu daha önce zikretmiştik. Rivayete göre, bir gün Küpeli Baba'yı bir grup eşkıya sıkıştırmış ve dövmeye başlamıştır. Çok zor durumda kalan Küpeli o zaman “ Ya Kardeşim yetiş demiş. O zaman Davullu Dede buradan bir taş almış ve Küpeli'ye atmış bu taş Küpeli Baba'yı dövenlerin hepsini de öldürmüş ve Küpeli de kurtulmuş. Söylentiye göre bu taşın izi halen Küpeli Baba'nın kabrinin yanında bellidir.” Şu an Küpeli Dede'nin kabri de define avcılarında nasibini almıştır. Kabri ziyarete gidenlerin ilk karşılaştıkları şey darma dağınık bir taş yığıdır.

9.Boz Dede

Boz dede yatırı, diye bilinen ziyaret yeri Serinyayla köyünün, hemen yanı başındaki boz renkli bir tepedir. Serinyayla köyü bu tepenin dibinde kurulmuştur. Boz dede, denilen yerde şu an asfalt çalışmaları için mucir taşı çıkarılmaktadır. Sanıyorum Boz dede Türk kültüründeki dağ kültürüne bağlı bir adak yeridir. Eski Türler, dağların Tanrı makamı olduğuna inanırlardı. Dağlara mübarek, mukaddes, büyük ata, büyük hakan.....anlamlarına gelen sıfatlar verirlerdi. Her boyun ve her oymağın kendisine mahsus mukaddes (ıduk) dağı bulunduğu gibi, boylardan kurulan büyük birliklerin de müşterek mukaddes dağları vardır.⁵⁵ Boz dede Arap dedenin kardeşi olarak kabul edilir. Boz dede yatırına genellikle gelecekle ilgili idealleri olanlar gider ve horoz cinsinden şeyler kurban edilir. Çevredeki bütün evliyaların Perşembe günü akşamı buraya toplandığına inanılır. Boz tepenin taşlarının uğurlu olduğuna inanılıyor. Ve uğur olarak kullanılıyor.⁵⁶

10. Davullu Dede

Davullu Dede Serinyayla köyünün eteklerine oturduğu Yalçı kayalıklarının üstünde daha içerilerde bir yerdedir. Davullu dede, davul şeklindeki kaya parçalarının üst üste yığılmasıyla oluşmuş bir taş yığını şeklindedir. Davullu dedenin de Arap dede ve Boz dedenin kardeşi olduğuna inanılıyor. Bu yatırlarda yatan evliyaların olduğuna inanılıyor. Hatta bunların

⁵⁴ A. Yaşar Ocak, *Kalenderiler*, Ankara, 1992, s.91.

⁵⁵ Kutlu Özen, a.g.e, s.14

⁵⁶ Hasan Coşkun, *Sivas'ta Alevilik*, Sivas,2009, s.199.

Horasan Erenleri yetmiş evliyadan bir kaçını olduğuna inanılıyor. İnanişaya göre Davullu dede Müslümanlar ile ecnebler savaşırken askeri galeyana getirmek için Osmanlı'daki mehteran bölüğünün yaptığı gibi davul çalar ve tekbir sesleri getirirmiş. Yani askerleri savaşa motive etmeye çalışmış.⁵⁷ Davullu dede yatır Eski Türklere ki Taş kültüne bağlı bir inanç olması gerekir. Yoksa davullu dede ve Boz dede gibi yatır olarak kabul edilen yerlerde herhangi bir mezar ya da ev yoktur. Davullu Dede'yi de Altınayla'da ki Topakkaya gibi çocuğu olmayanlar ziyaret ederek horoz kurban ediyorlar. Çocuğu olmayan kadının boynuna bir yular geçirerek sekiz- on sefer kayanın etrafını dolandırıyorlar. Bir açıdan çocuğu olmayan kadını evliyaya emanet etmiş oluyorlar. Bu ziyaretten sonra çocuk olursa adını oğlan ise "Kaya" kız ise "Satı" koyuyorlar. Davullu dede köye uzak ve yolları da bozuk olduğu için çoğunlukla yaz aylarında ziyaret ediliyor.

11.Kumlu Baba

Kumlu baba yatır Güzeloğlan köyü ile Başayla köyü arasındaki Burnun arkası mevkiinde bulunmaktadır. Bir grup taş yığını bulunmaktadır. Kumlu babanın kimliği hakkında hemen hemen hiçbir bilgi mevcut değildir. Kumlu Baba'nın Horasan erenlerinden biri olabileceği tahmin ediliyor. Burasını ziyaret etmek için çevre köylerden bir çok insan geliyor ve özellikle bayramlarda ve yağmur duası edildiğinde burası ziyaret ediliyor.⁵⁸ Kumlu Babanın şehit olduğuna inanılıyor. Hatta bazı kişilerin rüyasında burada bir asker gördükleri söyleniyor. Kanaatimizce burada yattığına inanılan kişi Anadolu Erenleri olarak tarihte geçen Geyikli Baba, Barak Baba, Resul Baba gibi Anadolu'nun müslümanlaşmasında geceleri sabahlara kadar ibadet edip gündüzleri Allah yolunda cihat eden evliyalardandır. Hatta Selçuklu Devleti sınır boylarına bu tür dervişler için "ribat" adı verilen tekkeler yapıyordu. Bu tekkeler bir veli tarafından yönetiliyordu. Aynı zamanda bu veli zat müritleriyle beraber bu ribatın çevresindeki toprakları ekip biçerek yerleşim merkezi haline getiriyordu. Bunlara diğer bir adla "Kolonizatör Türk Dervişleri" denilmiştir.

12. İskender Dede

İskender dede ziyareti Altınayla'nın Deliilyas kasabasındadır. Genellikle burası "Dede" olarak biliniyor. İskender Dede'nin bulunduğu yere Bostanbaşı mevki denilmektedir. Buraya genellikle Deliilyaslılar ziyarete gelmektedir. Burada bir evliyanın yattığına inanılmaktadır. Burası Deliilyas'ın en yüksek noktasıdır. Tepenin arkasındaki çukurda mezar şeklinde bir taş yığını

⁵⁷Hasan Coşkun, a.g.e, Sivas,2009, s.200.

bulunmaktadır. Bu taş yığını buraya gelen kişilerin attığı taşlardan oluşmuştur. Burayı ziyaret edenlerin şöyle bir inancı vardır. Burayı ziyaret edenler bu taş yığına ailesinin fert sayısı kadar taş atarlar. Eğer ailesindeki fert sayısından bir tane eksik taş atarlarsa o kişinin ailesinden bir kişi ölür. Veya da bir taş fazla atarsa bu sefer de ailesinde bir kişi artar. Yani yeni bir çocuk dünyaya gelir. Deliilyaslı bir kişinin anlattığına göre bir gün burayı ziyaret etmiş ve “ Eğer gerçekten evliya bir kişi isen ben işsizim. Bana himmet et de iş bulayım. Yok eğer evliya değilsen ben burasını kazacağım, define arayacağım” demiş. Bu kişi daha sonra rüyasında bur mezarın alt tarafında yeşil giysili bir kişinin abdest aldığını görmüş ve daha sonra birkaç gün içerisinde bir devlet dairesinde işe girmiş.⁵⁹ Yani halk tarafından burada bir evliyanın yattığına inanılıyor. Kanaatimizce burası da diğerlerinde olduğu gibi Eski Türk inançlarındaki taş kültüne bağlı bir“düşek” ziyaretidir.

13-Taş Kesen

Taş kesen olarak bilinen kutsal ziyaret yeri Serinyayla köyünün Kuzey-Doğusunda Karalar köyüne yakın bir mevkide bulunmaktadır. Ulaşım imkânının zorluklarından dolayı birkaç sefer gitmek istediyseniz te maalesef gidip görme imkânımız olmadı. Zaten oraya gidip çıplak gözle gören insan sayısı da çok fazla değil ama yine de özellikle yaz aylarında gidip ziyaret edenler ve orada adadığı kurbanı kesenler varmış. Taş kesen, ziyareti de kanaatimizce Eski Türklerdeki, kaya kültüne bağlı kutsal bir mekândır. Anadolu’daki bir çok kayalar ve taşlar Anadolu Türk efsanelerinin kaynağını teşkil eder. Kayaların üzerindeki çeşitli izler ve çukurlar efsaneleriyle birlikte birtakım yadırlara ve kahramanlara mal edilmektedir.⁶⁰

Taş Kesen yadırının da herhangi bir kabir yoktur. Davullu de ve Topakkaya gibi kutsal bir taş yığıdır. Taş kesen’in çok ünlü bir efsanesi vardır. Efsaneye göre çok eski zamanlarda bu mevkide bir çoban koyun güdüyormüş. Koyunları susuz kalmış bu mevkide su yokmuş. Çoban Allah’a şöyle dua etmiş “Allah’ım koyunlarım susuzluktan kırılacak(ölecek) eğer burada bir su verir de, koyunlarımı kurtarırsan sana bir kara, bir de ak koç kurban edeceğim” der. Bu duadan az bir süre sonra oracaktan bir su fışkırmış. Çobanın koyunları sulanarak ölmekten kurtulmuş. Çoban hemen oturmuş. Paltosunu çıkararak iç giysilerinden bir siyah bir de beyaz Bit çıkarmış ve Allah’ım sana vaat ettiğim

⁵⁸Doğan Kaya, a.g.e, s.192.

⁵⁹ Salih Yıldız, Deliilyas Merkez, 1957 Doğumlu, Orta okul mezunu

⁶⁰ Kutlu Özen, a.g.e, s.16

kurbanı kesiyorum diyerek öldürmüş. Rivayete göre çoban ve koyunları hemen oracıkta taş kesmiş. Halen uzaktan bakıldığı zaman çoban yanında köpek ve koyun sürüsü taş kesmiş olarak durmaktadır.⁶¹ Bu taş kesen çoban ve sürüsü etraf Sünni köylerde de sürekli anlatılmaktadır. Sünni köylerden de burayı ziyaret edenler vardır. Bunun yanında bu mevkide küçük taş yığınlarından ibaret bir çok düşek mevcuttur. Bu taş yığınlarının bulunduğu yerlerden Hacı Bektâşi Veli gibi büyük evliyaların geçerken uğradığı buralarda konakladığına inanılıyor. Hızır (a.s)'ın da bu düşekleri sürekli ziyaret ettiğine inanılıyor. Taş kesen ziyaretine gelenler çok çeşitli dilek ve istekleri için burayı ziyaret ediyorlar. Burada horoz kurbanı kesip Allah'tan ne istiyorlarsa onu içlerinden geçiriyorlar. Özellikle sakatlıkları olanlar, doğum sancısı çekenler ve çocuğu olmayanlar burasını ziyaret ederler.⁶²

14.Kara Tonus Yatırı

Kara Tonus dağı Altınyayla ilçesinin Güneyinde bir hat boyunca uzanan dağlardır. Kara Tonus yatırı olarak bilinen yerde herhangi bir mezar yoktur. Kara Tonus dağının tepesinde bir çukurda çevresi siyah taşlarla çevrili küçük bir alandır. Özellikle 20-30 yıl önce burasını Altınyayla ve çevresindeki köylerden bir çok kişi burayı ziyaret ediyormuş. Fakat şu an pek az insan ziyaret ediyor. Burada yatan kişinin de Ebu Gays Haşhaşi babanın kardeşi olduğuna inanılıyor. Burayı ziyaret edenler genellikle yanlarında boncuk, iğne ve renkli çaput parçaları götürüyorlar. Bu parçaları taşların arasına atarak herhangi bir dilek tutuyorlar. Tutulan bu dileğin kabul olacağına inanılıyor.⁶³ Tahyurtlu Said Efendi yağmur duası yapacağı zaman köylüleri toplayarak Kara Tonus yatırında dua edermiş. Tahyurtlu bir kişi burasını hazine var diye kazarak dağıtıyor. Daha sonra kendi öz oğlu tarafından vurularak öldürülüyor.⁶⁴

15.Topakkaya

Topakkaya Altınyayla ilçesinin güney-doğusunda çıkış noktasında bulunan yuvarlak bir kaya parçasıdır. Topakkaya Altınyayla ilçesinde kutsal kabul edilen mekanlardan birisidir. Topakkaya'nın içerisi hafifi oyulmuş gibidir. Topakkaya Altınyaylalılar tarafından 15-20 yıl önceleri daha çok ziyaret ediliyormuş fakat burayı daha önceleri doğum,sara vb. nedeni belli olmayan rahatsızlıklar için ziyaret ediliyorken günümüzde bu tür rahatsızlıkların nedenlerinin tıbben tespit

⁶¹ Halil Yangın, Serinyayla Köyü, 1934 Doğulu, Okur-yazar değil

⁶² Etehem Yangın, Serinyayla Köyü, 1954 Doğumlu, Ortaokul mezunu

⁶³ Katibe Tekin,Gümüşdiğin Köyü, 1933 Doğumlu, Okur-yazar değil

⁶⁴Said Alacahan, Tahyurt Köyü, 1943 Doğumlu, İlkokul mezunu

edilmesiyle halk buraya daha az ziyaret etmeye başlamıştır.

Topakkaya'yı daha çok çocuğu olmayan kadınlar ziyaret eder. Kadınlar toplu halde Topakkaya'yı ziyaret ederek çocuğu olmayan kadının boynuna bir at yuları takarak kayanın etrafını birkaç kez dolandırırılar buna "kadını satmak" denir. Daha sonra götürdükleri horozu kurban ederler ve bu horozun etiyle köfte yaparlar ve yerler eğer bu satma olayından sonra çocuğu olmayan kadının oğlu olursa adı, "kaya" eğer kızı olursa "satı" konulur.⁶⁵ Bazı kişiler Topakkaya'nın altında bir evliyanın medfun bulunduğunu ve bu evliyanın taki Selçuklu devleti zamanında yaşamış Anadolu Abdallarından'dır. Bazı kişilerde burada evliya mezarının olmadığını iddia ediyor.⁶⁶ Kanaatimizce burası da eski Türk inançlarına bağlı bir kaya kültüdür. Daha öncede bahsettiğimiz gibi Eski Türkler büyük dağlara, kay parçalarına ve taşlara kutsallık atfediyorlardı. Bunları kutsal bilerek bunlardan çeşitli dilek ve isteklerde bulunuyorlardı.

16. Kara Ziyaret Yatırı

Kara ziyaret yatırı, Altınyayla ilçesinin Kürkçüyurt köyündedir. Kürkçüyurt köyünün Güneyindeki dağa da adını vermiştir. Kara ziyaret yatırı bu isimdeki dağın tam tepesindedir. Etrafı küçük taşlarla çevrili olan bu ziyaret yeri özellikle 20-30 yıl önceleri Kürkçüyurt ve çevre köylerden gelen ziyaretçiler tarafından ziyaret edilmekteydi. Fakat şu an çok fazla ziyaret edilmemektedir. Aynı tepenin üzerinde bulunan daha önce bahsettiğimiz Saçlı baba yatırı daha çok ziyaret edilmektedir.

Önceleri bu ziyaret yeri çevre köyden gelenler tarafından çok ziyaret ediliyordu. Kara ziyaret yatırı hakkında hemen hemen hiçbir efsane mevcut değildir. Bazı şeyler bilenlerin vefat ettiğini köylülerden öğreniyoruz. Fakat burada daha önce bir Ermeni yerleşim merkezinin olduğu ve bir de Ermeni mezarlığının bulunduğu biliniyor. Kara ziyaret'i ziyaret edenler genellikle çocuğu olmayanlar ve hasta olanlardır. Kafası ağrıyanlar başlarına taktıkları eşarplarını ya da şapkalarını buradaki taşlara sürerler ve daha sonra başlarına takarlar bu şekilde hareket edince sıhhat bulduklarına inanıyorlar. Daha önceleri Kürkçüyurt, Harmandalı, Taşlıhüyük ve Mutubey köylüleri yağmur duası için buraya çıkarak kurban kesip dua ediyorlarmış, Fakat birkaç yıldır bu dua için Saçlı Baba ziyaret ediliyor. Özellikle çocuğu olmayanlar burayı ziyaret ederler ve dilek dilerler ki " eğer bir oğlum ya da çocuğum olursa burada üç köyle görüş yapacağım" diyerek. Dilek dileyen kişinin eğer çocuğu olursa yada oğlu olursa

⁶⁵ Keziban Mermer, Altınyayla Merkez, 1933 Doğumlu, Okur-yazar değil

kurban olarak ne dilediyse bir koyun, koç, keçi, horoz, tosun vb. şeylerden onu alarak birkaç köye davetçi göndererek Kara Ziyarete çıkarlar. Genç kız ve erkekler bu kurbanı keserek bu eti pişirerek pilav ya da çiğ köfte yaparlar. O gün akşama kadar eğlenirler bu güne “görüş günü” denir. Görüş gününe genellikle her köyden gelen davetliler katılırlar.

17. Ziyaret Tepesi

Ziyaret Tepesi Deliilyas kasabasının merkezindedir. Ziyaret tepesi, Deliilyas Belediyesi'nin tam karşısındaki küçük bir tepeden ibarettir. Deliilyas kasabasında bu nevi küçük tepelerden birkaç tanesi ziyaret yeri olarak biliniyor. Bu ziyaret yerlerine halk arasında “Dede” deniliyor. Bu mekanlarda Allah dostu, büyük evliyaların yattığına inanılıyor. Bu tepenin üzerinde daha önceleri mezar, kabristan, türbe vb. hiçbir şey yok iken 1999 yılında Deliilyas Belediyesi burasını demir bir çift ile çevirmiştir. Tepenin üzerine 4.5 m uzunluğunda 2 m eninde bir mezar yeri çevrilmiştir. Bu demir çubuklarla çevrili yerin sağ tarafı da dikenli tellerle çevrilmiş ve içerisine çam fidanı dikilmiştir. Burada yatan olduğu, yatan kişinin kim olduğu, ne zaman gömüldüğüne dair hemen hiçbir bilgi mevcut değildir. Sadece Efkâri baba mahlasıyla şiir söyleyen halk arasında da Hacı Mekke olarak bilinen yaşlı amca burada iyilerden birisinin yattığını, bunu birkaç kişinin rüyasında gördüğünü hatta bazı kişilerin burada ışık yanarken gördüklerini söylüyor. Hatta bir yaşlı kadın buraya önceleri ibrik ile su koyuyormuş ve sabaha kadar bu su bitiyormuş, söyleneceye göre, burada yatan kişi bu su ile abdest alarak sabaha kadar namaz kılıyormuş. Burası da diğer ziyaret yerleri gibi hastalar, dilek diyen genç kızlar ve yaşlılar tarafından ziyaret edilerek burada dua okunuyor. Bazı kişiler daha önceleri burayı ziyarete gelenlerin burada sara, kekemelik, ayak sakatlığı vb. çeşitli hastalıklara çare bulunduğunu iddia ediyor.

SONUÇ

Ziyaret fenomeni son yıllarda sosyal bilimciler ve din bilimcileri tarafından en çok araştırılan ve makale yazılan konulardan birisidir diyebiliriz. Kanaatimizce bunun en önemli sebeplerinden birisi ziyaret fenomeninin Anadolu Türk Halk dindarlığının en önemli göstergelerinden birisi olmasıdır. Ülkemizde Anadolu'nun çeşitli kasaba ve köylerinde ziyaret fenomeni alan çalışmaları yapılmaktadır. Biz de Sivas'ın Altınyayla ilçesinin Türkmen-oğuz

⁶⁶ Bahri Toprak, Altınyayla Merkez, 1943 Doğumlu, İlkokul mezunu

boylarının yaşadığı köylerinde Türk halk inançlarına bağlı ziyaret ve adak yerlerini tespit etmeye çalıştık. Altınyayla yöresinde gerçekleştirdiğimiz bu araştırmada ziyaret inancının günümüzde de canlılığını koruduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. Anadolu'nun hemen hemen bütün il, ilçe ve köylerinde yatır ve ziyaret kültü çok güçlü bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Anadolu'da her köyde Eski Türk inançlarından kaynaklanan Yer-Su kültüne bağlı sekiz-on âdet kutsal kaya, ağaç ya da su mekânı mevcuttur. Özellikle de "çaputluçalı" olarak bilinen dilek tutularak çaput veya bir bez parçası bağlanan çok sayıda çalı ya da ağaç vardır. Araştırma alanımızda bulunan Serinyayla köyünün girişinde sağda bulunan her tarafı dilek tutularak bağlanmış çaput parçalarıyla dolu olan alıç ağacı da bunlardan biridir. Altınyayla ilçesinde ve çevresinde adak yeri olarak ziyaret edilen birçok kutsal mekân vardır. Altınyayla'nın merkezinde Coruğun Ocağı, çevre köylerde de Kusûri(Gusuri) Baba, Arap Dede, Küpeli Dede, Tahyurt köyünde Alacahanlı Said Efendi, Kürtçüyurtlu Hacı Mehmed Efendi gibi evliya kültüne bağlı yatırlar bulunmaktadır. Altınyayla'nın güney doğusunu çevreleyen Kara Tonus Dağında, dağ kültüne bağlı, Kara Tonus yatırı, taş kültüne bağlı Topakkaya yatırı bulunmaktadır.

Özellikle "veli kültüne bağlı" evliya, ermiş, hak dostu, pir, veli, şeyh, mürşit, molla, baba, dede kabir ve türbesi son derece yaygın olduğu gözlenmektedir. Anadolu'da "veli kültü" menşeli halk dindarlığının veya Türk halk Müslümanlığının da en önemli dayanaklarından olan türbe ve mezarlar Altınyayla ve yöresinde de çok yaygın olarak mevcuttur. Halk inançlarının doğumdan ölüme kadar hayatın tüm safhalarını kucakladığını söyleyebiliriz. Ziyaret fenomeni de halk inançlarının en önemli bölümlerinden birisidir diyebiliriz. Ziyaret fenomeni bulunduğu bölgede yaşayan toplumların inanç ve uygulamaları, sosyal, kültürel ve ahlaki değerlerine şekil vermektedir.

KAYNAKLAR

- Bilgegil, M. Kaya, XVIII. Asır Saz Şairlerinden Kusûri, İstanbul, 1942
- Bilgin, Necmi, Altınyaylalı Şairler" Sultañşehir Dergisi, Sivas 2008, sayı:7,
- Bozkuş, Metin, 2000, Sivas Yöresinde Alevilik, I.Baskı, Sivas.
-2011, Anadolu'da İslam ve Mezhepler, Asitan Yayıncılık, Sivas.
- Coşkun, Hasan., 1996, Sivas'da Alevilik, (Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İzmir.
- Coşkun, Hasan., 2014, Geleneksel Alevi Sosyal Örgütlenmesi: Sivas Kangal Türkmen Alevileri Örneği, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Necmettin Erbakan

- Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
-,2009, *Sivas'ta Alevilik*, Zirve Matbaacılık ,I. Baskı, Sivas.
- 2001, Sivas İli Altınyayla İlçesi Yassınpınar ve Serinyayla Köylerinde Alevilik, (Yüksek Lisans Tezi), *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kayseri.
-, *Altınyayla'daki Tarihî Eserler*, *Revak*, Sivas, 2002, s.125–126.
- Tonuslu Hacı Mehmet efendi,"(Saçlı Baba), *Sultanşehir Dergisi*, sayı:1, Sivas 2007.
-Müderri Hacı Said Efendi, *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı:7.
- Çelik, Osman, "Sarissa" *Sultanşehir Dergisi*, Sivas, 2008, sayı:7, s. 63
-, 2009, *Sivas'ta Alevilik*, Zirve Matbaacılık ,I. Baskı, Sivas.
- Denizli, Hikmet, *Sivas Tarihi ve Anıtları*, Sivas, Tarihsiz
- Günay Ünver ve Diğerleri, Kayseri ve çevresinde Ziyaret ve Ziyaret Yerleri, Kayseri, 1996,
- Gökbel, A.,2010, *Sivas İnanç Kültürü*, Asitan Yayıncılık, Sivas.
-,2004, *İnanç Tarihi Açısından Sivas*, *Kitabevi yayımları*, I Baskı, İstanbul.
- Kafesoğlu, İbrahim, *Türk Milli Kültürü*, İstanbul, 1983, s.289.
- Karpe, Andreas Müller, Kuşaklı 1998 Yılı 6. Kazı Çalışmaları Hakkında Ön Rapor, 21. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 2000, s.309–312.
- Kaya, Doğan, "Küpelî Baba ve Kardeşleri", *Sivas Folkloru*, Sayı,10., 1973.
- 2012, *Sivas'ta Yatırlar ve Ziyaret Yerleri*, Birinci Baskı, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.
- Ocak, A. Yaşar, *Kalenderîler*, Ankara, 1992.
- Özbolet, Abdullah ""Kutsallaştırma sürecine Tipolojik Bir Yaklaşım:Ziyaret fenomeni Örneği" *Kültür ve Din*,(Der: M.Ali Kirman ve A. Özbolet), Adana, 2014.
- Özen, Kutlu, *Sivas ve Divriği Yöresinde Eski Türk İnançlarına Bağlı Adak Yerleri*, Sivas, 1996.
- Öztürk, Mürsel, *Anadolu Erenleri'nin Kaynağı Horasan*, Ankara, 2001.
- Şahin, İlhan., 1980, *Yeni il Kazası ve Yeni İl Türkmenleri (1548-1653)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi Kürsüsü*, İstanbul.
- Şahin, Salih, "Altındığın'den Altınyayla'ya", *Sultanşehir Dergisi*, Sivas 2008, sayı: 7.
- Ünalın, Sıdık., 1997, *XX. Yüzyıl Sivas Tarihi ve Günümüz İnanç Coğrafyası*, Doktora Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya.